

Bibeltolkning & bibelanvändning

Att läsa bibeln och leva efter den innebär alltid att man tolkar bibeln. Hur och i vilken mån kan vi leva tillsammans i samma församling/samfund med olika tolkningar?

Samfund och församlingar brukar uttrycka det som är centralt för deras tro i teologiska dokument och församlingsordningar. Men då gäller det att först komma överens om vad som är omistligt för tron och vad som inte är det. För att utröna det är gemensam bibelläsning av stor betydelse. Men bibeln är inte självtolkande, hur mycket vi än skulle önska det. Vi behöver läsa tillsammans, be och samtala för att hitta det väsentliga.

En relativt enkel och fruktbar väg är att läsa bibeln med utgångspunkt från Jesus-händelsen. Det betyder att berättelserna om människan Jesus och den uppståndne Kristus, hans ord och handlingar måste vara en återkommande referens för vår bibeltolkning: Rimmar den här tolkningen/övertygelsen med vittnesbördet om Jesus?

Jesus är förstås varken entydig eller okomplex. Och det är kanske just det som är poängen. Jesus överraskade alla med sin bibeltolkning och bibeltillämpning. Han kan både tydligt gå emot eller relativisera enskilda bibelord och ibland skärpa dem och säga att inte minsta prick ur lagen ska försvinna.

Paulus summerar kristet liv med orden att vara "i Kristus": *Alla är ni nämligen genom tron Guds söner, i Kristus Jesus. Är ni döpta in i Kristus har ni också iklätt er Kristus.* Det verkar för honom vara en mycket central utgångspunkt i den kristna tron. Och det får radikala följder: *Nu är ingen längre jude eller grek, slav eller fri, man eller kvinna. Alla är ni ett i Kristus Jesus.* (Gal 3:26–28).

I "Kristusrummet" är det inte trångt, det märker vi när vi läser om Jesus i evangelierna. Jesus får också kritik för att han umgås med fel människor. Det finns en suverän jämlikhet "i Kristus" och listan med exempel är nog inte avsedd att vara fullständig. För Paulus var det "jude eller grek" som var viktigast. Han arbetade i hård motvind för att ge hedningar plats i församlingen.

Det är lätt att föreställa sig att de första kristna gemenskaperna, så som vi möter dem i NT testamentet, hade en mycket stor enighet i sin trosuppfattning. Även i den första församlingen i Jerusalem fanns djupa teologiska konflikter, framför allt när det gällde synen på hedningarnas hemorts rätt i församlingen och Guds rike. Det ser ut som om man löser frågan vid apostlamötet i Apg 15, men beslutet där rimmar inte med hur Paulus ser på saken i sina brev. Läser vi NT med öppna ögon är det svårt att komma ifrån upplevelsen att det finns en stor mångfald av synsätt på hur evangeliet ska formuleras – och som sida vid sida ser rätt olika ut.

När Paulus skriver till de kristna i Rom vet han att det finns konflikter mellan judar och hedningar där. Det är troligen den judiska gruppen som hamnat i underläge och riskerar att bli illa sedda av kristna med hednisk bakgrund. Paulus är visserligen kritisk mot judisk förmäthenhet men han skräder inte orden när det gäller hedningarnas (i detta fall majoritetens) översitteri (Rom 11:18-20).

I kap 14-15 adresserar Paulus direkt konflikten i församlingen, som ur ett perspektiv består av olika synsätt på hur man ska förhålla sig till vissa regler, vilka i hög grad var hämtade ur bibeln. I ett annat perspektiv – vilket Paulus lyfter fram – handlar det snarare om hur man förhåller sig till sina syskon i tron. Faktum är att han bara i förbigående tar ställning i sakfrågorna, det vill säga tolkningen och tillämpningen av Bibeln.

Paulus beskriver de två grupperna som "starka" och "svaga". De starka är de som inte tror att yttre föreskrifter om mat och dagar har någon betydelse för det kristna livet. Paulus räknar sig själv till den gruppen. De svaga däremot är de som är noga med regler, de vill bokstavligen följa bibeln i alla frågor.

Den som vågar äta skall inte förakta den som inte gör det; den som inte vågar äta skall inte döma den som vågar, Gud har ju godtagit honom. Vad har du för rätt att döma den som är i en annans tjänst? Om han står eller faller angår bara hans egen herre. Men han faller inte, ty Herren är stark nog att hålla honom upprätt. (Rom 14:2-4)

Eftersom Paulus har tagit ställning borde han bara kunna säga: Ni som är svaga har fel, ändra er och tänk som jag. Men så gör han inte, tvärtom uppmuntrar han dem att hålla fast vid sina övertygelser. Däremot avvisar han helt deras kritik och dömande av dem som tycker annorlunda än dem. Du har ingen rätt att ifrågasätta en annans tjänare. Det är hans herres sak, skriver Paulus. Släpp ansvaret till Gud.

De starka då, den grupp som Paulus själv tillhör, vad får de höra? Man kunde tro att Paulus enbart skulle bekräfta dem och säga: ni tänker rätt, fortsätt så! Men det gör han inte heller. För det första ska de inte se ner på sina "mindre upplysta" bröder. De är skyldiga att behandla dem med respekt och inte tvinga på dem tänkesätt och handlingar som de inte kan hantera.

Låt oss därför inte längre döma varandra. I stället skall ni se till att ni inte kommer någon broder att snava eller falla. (Rom 14:13)

För Paulus verkar det alltså inte vara något problem att det finns olika meningar, även om han för egen del har en stark övertygelse om vad som är rätt och fel i dessa frågor (Rom 14:14). Problem uppstår när de olika grupperna kränker varandra genom att döma, se ner på varandra och försöka omvända varandra. Paulus summerar grunden för sitt synsätt i 15:7: *"Godta därför varandra så som Kristus har godtagit er"*. Det finns goda skäl att se det som en sammanfattning av hela Romarbrevets budskap.

Godtagandet är inte uttryck för konflikträdsla eller att försöka församlingen så lugn som möjligt. Nej det är en följd av Kristi godtagande, som Paulus utlagt på flera sätt tidigare i brevet. Det finns alltså en stark teologisk grund för att godta varandra med de olika synsätt vi har. Vad händer om orden från Rom 15:7 – *"godta varandra"* – blir den övergripande hållningen för alla samtal och gemenskap?

Men handlar inte de meningsskiljaktigheter som benämns i Rom 14 om ganska oväsentliga saker som inte har någon betydelse för det kristna livet? Skulle Paulus säga att alla teologiska konflikter saknar saklig betydelse? Nej, uppenbarligen inte. Det finns flera saker i till exempel Galaterbrevet där Paulus verkar anse att de som intar vissa hållningar hamnar utanför nåden. Inte desto mindre är frågorna i Rom 14 vid den tiden mycket laddade och betydelsefulla. Det vore historiskt fel att avfärda dem som oviktiga bara för att de i våra ögon verkar likgiltiga.

Ett annat avsnitt i Galaterbrevet som verkar tungt vägande i Paulus argumentation är Gal 5:22-23 om Andens frukter: *kärlek, glädje, frid, tålmod, vänlighet, godhet, trofasthet, ödmjukhet och självbehärskning. Mot sådant vänder sig inte lagen*. Alla dessa egenskaper har stark bäring i en församlings gemenskap och när vi samtalar om frågor där vi har olika meningar. Det är inte särskilt svårt att förstå orden, de är tämligen allmänmänskliga. Samtidigt säger Paulus att effekten av Anden i våra liv är just dessa frukter. De måste därför också vara bestämmande för vad det innebär att vara "i Kristus".

Frukt smakar. Vi kan beskriva och definiera ett äpple, plocka isär det, värdera om det verkar bra eller inte. Vi kan bli oense huruvida det är ett Ingrid Marie eller ett Aroma. Men det mest naturliga och "ändamålsenliga" är att smaka på det. Smakar det gott? Finns det en bismak? Är det torrt eller saftigt? Människor kan hysa de mest skiftande åsikter från "höger" till "vänster", men om smaken i det de säger och hur de uppträder inte är god spelar det ingen större roll.

Men kan vi verkligen förhandla om vad i bibeln som är viktigt? Svaret är att inget annat är möjligt och att det är vad kyrkan gjort i alla tider. Och viktigast av allt: förhandlingen finns i bibeln. Om vi tar bibeln på allvar

kommer vi att dras in i bibelns eget samtal om vad som är väsentligt. Det gör att bibelläsning är en utmanande och spännande konst. Vi behöver Guds ledning när vi gör det. Men vi behöver också stor respekt för varandras olika tolkningar.

Och då är vi tillbaka i Paulus synsätt från Rom 15:7: *Godta därför varandra såsom Kristus har godtagit er.*

Fördjupningsmaterial

Det trofaste samlivet

Terje Hegertun

Se särskilt kapitlet: Tolkningsnøklene og ledmotivene

Terje Hegertun tillhör pingströrelsen och är medlem i Filadelfiakyrkan i Oslo. Han är professor i systematisk teologi vid MF vitenskapelig høyskole. I boken *Det trofaste samlivet* ger han tolkningsnycklar som vill bidra till fördjupad förståelse kring bibelns vägledning i samlivsfrågor. Han söker en samlivsteologi som är giltig oavsett sexuell läggning och fokuserar på trofasta relationer. I kapitlet *Tolkningsnøklene og ledmotivene* går han igenom olika möjliga förhållningssätt och tolkningsnycklar när vi läser bibeln samt vad som påverkar oss när vi tolkar.

En enda kropp, kapitlet En välsignande hållning

Robert Eriksson

Om bibeltolkning, Gudsbild och människosyn.

Vad menar vi med att Bibeln är Guds ord?

Mikael Tellbe

Mikael Tellbe är pastor inom EFK och docent vid Örebro Teologiska Högskola. Hans bok ger hjälp att reflektera över bibelsynsfrågor och ger vägledning i att läsa, tolka och tillämpa Bibeln som Guds ord.